

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕЛЕГОВАНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Петрова Н.О., старший викладач кафедри міжнародних відносин
Сумського національного аграрного університету

Клецова Н.В., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Сумського національного аграрного університету
(Україна)

Здійснення правотворчості шляхом застосування та використання правил делегованого законодавства являється досить поширеним в багатьох правових системах, що належать до різних правових сімей. Особливості делегованого законодавства досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: С. Дзибова, М. Козюбра, М. Котюк, А. Ришелюк, О. Скакун, С. Сорока, Ю. Шемшученко та інші. Проте, у зв'язку з інтеграційними процесами, наявності гармонізації та посиленням уніфікації законодавства особливо актуальним вбачається поглиблення дослідження сутності, особливостей делегованого законодавства, його позитивних та негативних рис.

Насамперед, слід зазначити про існування різних підходів щодо визначення поняття делегованого законодавства. Так, у Кембриджському Словнику делеговане законодавство визначається як закони, правила, тощо, прийняті особою/особами, крім парламенту, і яким надано спеціальні повноваження парламентом: делеговане законодавство дозволяє уряду вносити зміни до закону, не потребуючи впровадження абсолютно нового акту парламенту [1].

Козюбра М. І. серед видів правотворчості виділяє делеговану правотворчість, яка здійснюється органами, яким представницькі органи делегували певні, визначені повноваження щодо правотворчості [6, 198]. А. М. Ришелюк визначає делеговану законотворчість, через прийняття органами виконавчої влади, уповноваженими на це конституцією держави або спеціальним рішенням законодавчого органу, нормативно-правових актів, які мають таку ж юридичну силу, як і закон [7]. Сорока С. встановлює, що у разі непередбачених обставин, коли потрібно термінове прийняття законів, може відбуватися процес перерозподілу законодавчих повноважень, а саме видання з уповноваження парламенту нормативних актів органами виконавчої влади, що фактично мають силу закону. Практика делегованої законотворчості є одним з важливих напрямів взаємодії уряду і парламенту, різновидом набутих повноважень участі виконавчої влади в законотворчому процесі. Вона припускає здійснення органами виконавчої влади, на підставі прямого припису закону, правового регулювання тих громадських стосунків, нормування яких належить до компетенції самого законодавця. [12, 54-55]. Дзибова С. Г. визначила делеговану законотворчість як видані урядом за уповноваженням парламенту нормативні акти, що фактично мають силу закону, у порядку поступки (делегування) парламентом уряду деяких законодавчих повноважень. Таке делегування є за своєю суттю передачею права

на ухвалення законів державному органу (зокрема, уряду), який відповідно до своєї власної компетенції таких прав не має [5, 131].

У Великобританії делеговане законодавство або підзаконне законодавство, як його іноді називають - це законодавство, прийняте органами влади відповідно до Акту парламенту. Воно включає статутні правила, підзаконні акти, постанови, розпорядження в раді та різні інші "інструменти", прийняті виконавчою владою [2, 422].

Грималюк П.О. встановив, що делегована правотворчість як різновид форми правової діяльності має визнаватись як правова діяльність, пов'язана з виданням нормативно-правового акта відповідно до повноваження, яке виходить із закону або за прямим дорученням одного (вищого) органу держави іншому (нижчому) зі збереженням певної системи контролю за реалізацією делегованих повноважень [4, 105].

Таким чином, відмічаємо, що делегованими повноваженнями щодо правотворчості можуть бути наділені як уряд, так і інші органи влади, при чому таким органом може бути не тільки уряд.

Так, Скаун О.Ф. визначає, що делеговане законодавство в романо-германському типі (сім'ї) правових систем – це видання законодавчого акту урядом чи президентом відповідно до повноважень, що виходять зі закону, чи відповідно до прямого доручення парламенту в порядку делегування деяких правотворчих повноважень делегованому органу з боку делегуючого органу при збереженні визначеної системи контролю над їх реалізацією [11, 114]. У країнах, чії правові системи належать до правової сім'ї загального права, делегованим законодавством вважаються нормативно-правові акти, які виходять від державної адміністрації, але регламентують права і обов'язки фізичних та (або) юридичних осіб [8, 172]. При чому, наприклад, в Англії, традиційним являється саме делеговане законодавство - делегування парламентом своїх повноважень з прийняття нормативно-правових актів королеві, уряду, міністерствам, судам, місцевим органам, частково, корпораціям, особливо в таких сферах, як охорона здоров'я, соціальне страхування, частково судочинство [11, 200]. Наприклад, у Великобританії такими актами делегованого законодавства вважаються накази монарха в Таємній раді, що вважається вищою формою делегованого законодавства, велика кількість відомчих актів, виданих керівниками міністерств – правила, постанови, інструкції. У країнах романо-германського правової сім'ї актами делегованого законодавства є ордонанси у Франції, декрети в Італії, Іспанії, декрети-закони в Португалії, тимчасові закони у Данії, укази в Хорватії, королівські декрети в Бельгії.

Змістовно делеговане законодавство постає як конституційно визнана стійка суспільна необхідність вторгнення виконавчої влади у сфері виключної компетенції парламенту за згодою і/або під контролем останнього [8, 174].

В Україні делеговане законодавство історично та відповідно до наявного законодавства, не набуло активного поширення, за винятком декретів Кабінету Міністрів України, що були прийняті відповідно до делегованих законодавчих повноважень на підставі Закону України «Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого

регулювання» N 2796-XII від 18.11.1992 р. Так, Кабінету Міністрів України тимчасово, строком до 21 травня 1993 року було надано повноваження видавати декрети у сфері законодавчого регулювання щодо відносин власності, підприємницької діяльності, соціального і культурного розвитку, державної митної, науково-технічної політики, кредитно-фінансової системи, оподаткування, державної політики оплати праці і ціноутворення [10]. Всього за весь цей час уряд України розробив і прийняв понад 80 різноманітних декретів, частина з яких чинні й сьогодні. Вказані акти мають силу закону і належать до системи законодавства України [3].

На думку В. Мельниченка делеговане законодавство постає як суспільно необхідна складова національного законодавства багатьох сучасних демократичних держав. Вторгнення виконавчої влади у сферу виключної компетенції парламенту за згодою та під контролем останнього постає найбільш прийнятною альтернативою як руйнуванню режиму законності в державному управлінні, так і консервації неадекватних умов часу законодавства [8, 177].

Але при цьому постає питання загрози порушення принципу розподілу влади, незалежності кожної з гілок та дотримання концепції стримування і противаг. Так, такого роду вторгнення виконавчої влади у сферу компетенції парламенту може нести в собі загрозу зловживання виконавчою владою, а також перевищення її повноважень через вірогідний конфлікт з парламентом, особливо в умовах нестійкої політичної ситуації. З іншого боку, дослідники вказують на значні переваги делегованого законодавства. Такими перевагами є: мобільність та оперативність, порівняно з парламентською правотворчістю [4], заощадження часу, гнучкість [9], тощо.

Таким чином, при наявних перевагах делегованого законодавства, його недоліки слід усунути шляхом установа контролю за дотриманням обсягу, меж та сфери отриманих делегованих повноважень. Отже, напрямком подальших досліджень має бути питання контролю, його обсягу за делегованим законодавством.

Література:

1. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (Last accessed: 11.03.2020)
2. Lovelock L., Evans J. New South Wales Legislative Council Practice. Federation Press. 2008. 706 p
3. Гетьман Є. А. Підзаконні нормативно-правові акти органів виконавчої влади України та іноземних держав: порівняльна характеристика. *Теорія і практика правознавства*. Вип. 1 (9). 2016. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_19 (дата звернення: 10.04.2020).
4. Грималюк П. О. Делегована правотворчість як форма правової діяльності. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Вип. 44. 2009. С.101-105.
5. Дзыбова С. Г. Институт делегированного законотворчества. *Вестник Адыгейского государственного университета*. 2006. № 2. С. 131-134
6. Козюбра М. І. Загальна теорія права: підручник. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

7. Законотворчість в Україні: Навчальний посібник. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 334 с.

8. Мельниченко В. Делеговане законодавство як чинник стабілізації державного управління. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 1. С. 170-179.

9. Порівняльне правознавство: підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. Х.: Право, 2012. 272 с.

10. Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого регулювання: Закон України N 2796-XII від 18 листопада 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2796-12> (дата звернення: 10.04.2020)

11. Скаун О. Ф. Общее сравнительное правоведение: Основные типы (семьи) правовых систем мира: Учб. для студ. вузов. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2008. 464 с.

12. Сорока С. В. Делеговане законодавство як форма участі уряду в законодавчому процесі у країнах Європейського Союзу. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Сер. : Державне управління. Т. 181, Вип. 169. 2012. С. 54-62

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ У РІШЕННЯХ ЄСПЛ

Славко А.С., асистент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін Сумського державного університету (Україна)

Толерантність, поряд із людською гідністю, недискримінацією та плюралізмом, слугує фундаментом мультикультурного цивілізованого суспільства. Не дарма толерантність визначена у статті 2 Договору про Європейський Союз як одна з основних цінностей, на яких базується Європейський Союз [1]. У глобалізованому світі толерантність набуває все більшої актуальності, адже все частіше у повсякденному житті доводиться стикатися і працювати з людьми, які мають інші віросповідання, соціальне чи етнічне походження, політичні чи світоглядні погляди тощо. На сьогодні важливими завданнями людства стають подолання ксенофобії, мови ненависті, дискримінації, які великою мірою пов'язані з неприйняттям незнайомого і невідомого.

Серед тих, хто заклав підвалини теорії толерантності, називають Джона Локка з його «Посланням про віротерпимості», Дж. Стюарта Міля з роботою «Про свободу» та сучасного дослідника Дж. Роулза з його «Теорією справедливості» та «Політичним лібералізмом» [2]. При цьому толерантність прийнято розуміти як вільне сповідання кожним громадянином вільно обраних етичних, соціально-